

Azonosító
jel:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2018. május 15.

BIOLÓGIA

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

2018. május 15. 8:00

Időtartam: 240 perc

Pótlapok száma	
Tisztázati	
Piszkozati	

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Fontos tudnivalók

Mielőtt munkához lát, figyelmesen olvassa el ezt a tájékoztatót!

A feladatsor két részből áll.

A mindenki számára **közös feladatok (I–VIII.)** helyes megoldásáért 80 pontot kaphat.

Az **utolsó feladat (IX.)** két változatot (A és B) tartalmaz. Ezek közül **csak az egyiket kell megoldania!** Az utolsó feladatban szereshető 20 pontot csak az egyik választható feladatból kaphatja, tehát nem ér el több pontot, ha mindkettőbe belekezdett. Ha mégis ezt tette, a dolgozat leadása előtt tollal húzza át a nem kívánt megoldást! Ellenkező esetben a javítók automatikusan az „A” változatot fogják értékelni.

A feladatok zárt vagy nyílt végűek. A **zárt végű kérdések megoldásaként** egy vagy több nagybetűt kell beírnia az üresen hagyott helyre. Ezek a helyes válasz vagy válaszok betűjelei. Ügyeljen arra, hogy a betű egyértelmű legyen, mert kétes esetben nem fogadható el a válasza! Ha javítani kíván, a hibás betűt egyértelműen húzza át, és írja mellé a helyes válasz betűjelét!

A	D
---	---

helyes

A	~~DC~~
---	---------------

elfogadható

~~D~~
----

rossz

A **nyílt végű kérdések megoldásaként** szakkifejezéseket, egy-két szavas választ, egész mondatot, több mondatból álló válaszokat vagy fogalmazást (esszét) kell írnia. Ügyeljen a nyelvhelyességre! Ha ugyanis válasza nyelvi okból nem egyértelmű vagy értelmetlen – például egy mondatban nem világos, mi az alany –, nem fogadható el akkor sem, ha egyébként tartalmazza a helyes kifejezést. Egymásnak ellentmondó válaszok esetén nem kaphat pontot. Az érettségi követelményeknek megfelelő, pontos választ adjon.

Minden helyes válasz 1 pont, csak az ettől eltérő pontozást jelöltük.

Fekete vagy kék színű tollal írjon!

A szürke háttérű mezőkbe ne írjon!

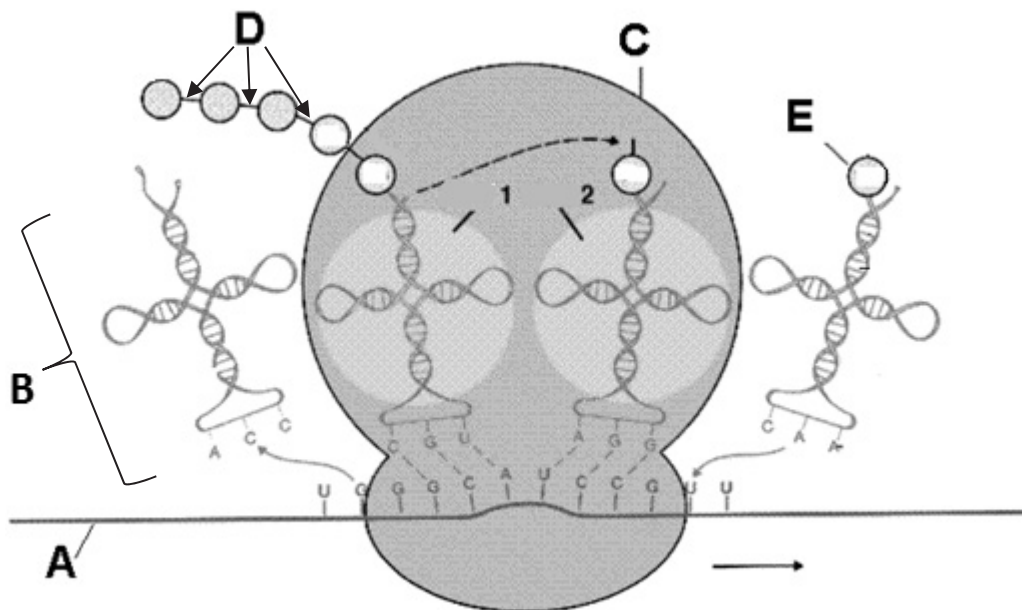
Jó munkát kívánunk!

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

II. Fehérjeszintézis

10 pont

Az ábra a fehérjeszintézis lépéseit és résztvevőit mutatja be. A számok és szaggatott nyíl a fehérjeszintézis két egymást követő lépésére utalnak. Az alábbi állítások az ábra betűjelekkel jelölt alkotóira vonatkoznak.

Írja az ábra megfelelő betűjét és a szintézis résztvevőjének nevét az állítások mellé!

		Betűjel	Megnevezés
1.	Funkciós csoportja karboxil- és aminos csoport, az egyik kötésben van egy nukleotiddal.		
2.	Aminosavak közti kötések.		
3.	Bázissorrendje megszabja a keletkező fehérje aminosavsorrendjét.		
4.	Nevezetes bázishármasa az antikodon.		
5.	Egyszálú polinukleotid-molekula, helyenként a szálon belül bázispárok alakulnak ki.		
6.	Két alegységből álló sejtszervecske.		
7.	Kodonjai szerepelnek a genetikai kodonszótárban.		

8. A kémiai reakciók melyik típusába tartozik a peptidképződés? A megfelelő betűjellel válaszoljon!

- A) Oxidáció
- B) Redukció
- C) Hidrolízis
- D) Kondenzáció
- E) Koaguláció

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

9. A mellékelt kodonszótár segítségével határozza meg az ábrán látható, 1. számmal jelölt molekulához kapcsolódó aminosavat!

A beépülő aminosav hárombetűs rövidítése, vagy neve: .....

A kodon első betűje	A kodon második betűje				A kodon harmadik betűje
	U	C	A	G	
U	Phe	Ser	Tyr	Cys	U
	Phe	Ser	Tyr	Cys	C
	Leu	Ser	stop	stop	A
	Leu	Ser	stop	Try	G
C	Leu	Pro	His	Arg	U
	Leu	Pro	His	Arg	C
	Leu	Pro	Gln	Arg	A
	Leu	Pro	Gln	Arg	G
A	Ile	Thr	Asn	Ser	U
	Ile	Thr	Asn	Ser	C
	Ile	Thr	Lys	Arg	A
	lánckező és Met	Thr	Lys	Arg	G
G	Val	Ala	Asp	Gly	U
	Val	Ala	Asp	Gly	C
	Val	Ala	Glu	Gly	A
	Val	Ala	Glu	Gly	G

10. Adja meg, hogy az eukarióta sejtnek melyik részében megy végbe az ábrán bemutatott folyamat!

.....

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	összesen

III. Női dolgok

11 pont

Egy egészséges, 38 éves nőtől 28 napon keresztül átlagosan négy naponta vért vettek és megállapították benne négy, a nemi működést befolyásoló hormon koncentrációját. A mért adatokat a következő táblázat tartalmazza. (A hormonkoncentráció ng/ml dimenzióban szerepel a táblázatban.) A petefészkek hormonjainak koncentrációi sohasem érik el a 10 ng/ml-t.

	1. vizsgálat	2. vizsgálat	3. vizsgálat	4. vizsgálat	5. vizsgálat	6. vizsgálat	7. vizsgálat	8. vizsgálat
I. hormon	180	210	150	450	180	100	110	170
II. hormon	30	32	31	750	35	32	34	36
III. hormon	0,01	0,31	0,32	0,8	0,2	0,41	0,4	0,02
IV. hormon	0,1	0,2	0,2	0,2	3	7,5	7,4	1

1. Számítsa ki, hogy a következő hormonok maximális szintje hány százalékos eltérést mutat a minimálishoz képest a ciklus során! A legnagyobb értéket tekintse 100 %-nak, eredményét egy tizedesjegy pontossággal adja meg! (2 pont)

a) I. hormon:

b) IV. hormon:

3. Mi szerepelhet a grafikon függőleges tengelyén?

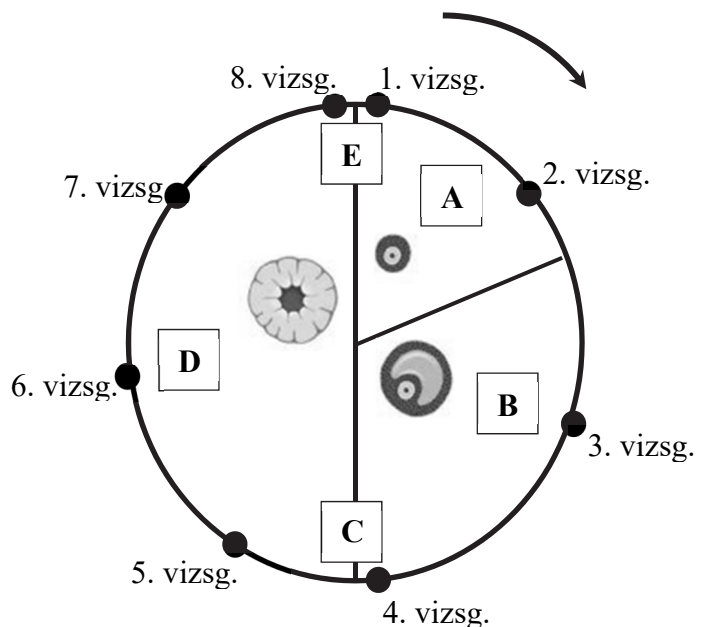
- A) A hormonok mennyiségének az I. hormon szintjéhez viszonyított aránya.
- B) A hormonok mennyiségének az adott vérvételkor legnagyobb mennyiségben jelen levő hormon szintjéhez viszonyított aránya.
- C) Az adott hormonnak saját maximális koncentrációjához viszonyított aránya.
- D) Az adott hormonnak az átlagos mennyiségi értékhez viszonyított aránya.
- E) A vizsgálat során mért hormonkoncentrációk, de hormononként eltérő skálázással megjelenítve.

Az egyes hormonszintek a személy hormonális ciklusának megfelelő állomásaihoz köthetők. Az alábbi rajz a női nemi ciklus legfontosabb eseményeit kördiagram formájában mutatja be. A diagram felosztása időarányosan tükrözi a ciklus egyes szakaszainak hosszát, ugyanakkor a petefészekben lezajló változások is szerepelnek rajta. (Az A, B és D betűjelzések hosszabb időszakokat, a C és E fontosabb eseményeket jelölnek.) A ciklust ábrázoló rajzon feltüntetettük a vérvizsgálatok időpontjait.

Tanulmányozza a kördiagramot és hozza azt összefüggésbe az egyes hormonok mennyiségében bekövetkező változásokkal!

Azonosítsa a nemi ciklus megnevezett stádiumait a megfelelő betűjelzés megadásával! (4 pont)

4.	Ovuláció.	
5.	Menstruáció kezdete.	
6.	A méhnyálkahártya eléri maximális vastagságát.	
7.	Teherbe esés esetén a beágyazódás legvalószínűbb időszaka.	

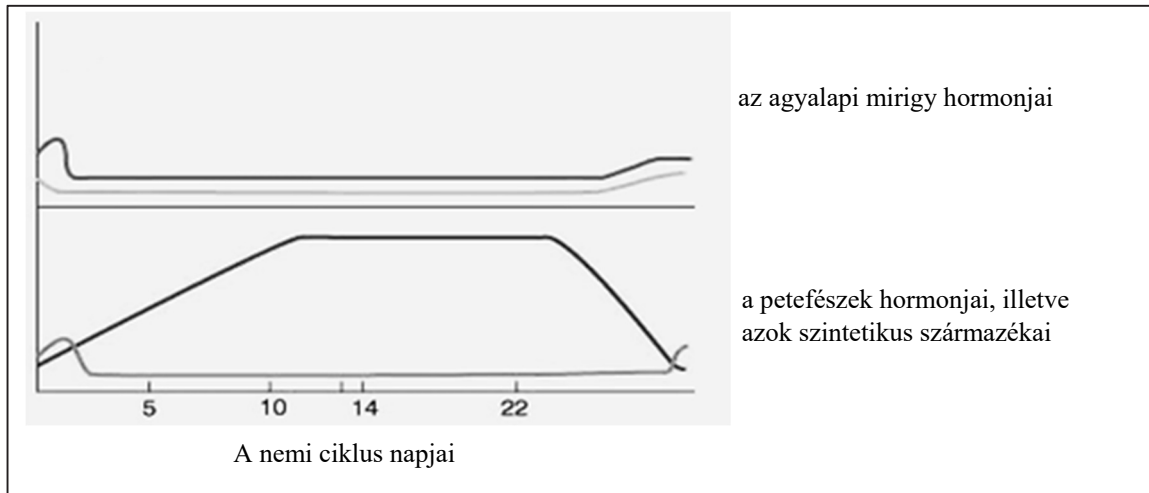

8. A megfelelő sor kiválasztásával azonosítsa a vizsgálatban szereplő hormonokat! A sor betűjelét írja az üres négyzetbe!

	<i>I. hormon</i>	<i>II. hormon</i>	<i>III. hormon</i>	<i>IV. hormon</i>
A	tüszőserkentő hormon	sárgatestserkentő hormon	progeszteron	ösztrogén
B	progeszteron	ösztrogén	tüszőserkentő hormon	sárgatestserkentő hormon
C	tüszőserkentő hormon	ösztrogén	sárgatestserkentő hormon	progeszteron
D	tüszőserkentő hormon	sárgatestserkentő hormon	ösztrogén	progeszteron
E	ösztrogén	sárgatestserkentő hormon	progeszteron	tüszőserkentő hormon

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

A vizgálatsorozatot megismételték egy hormonális fogamzásgátlót szedő nővel is. Az alábbi grafikonok az ő vérében mért hormonális változásokat mutatják be a nemi ciklus során.

9. Mely állítások helytállóak ebben az esetben? A helyes válaszok betűjelzését írja a négyzetekbe! (2 pont)

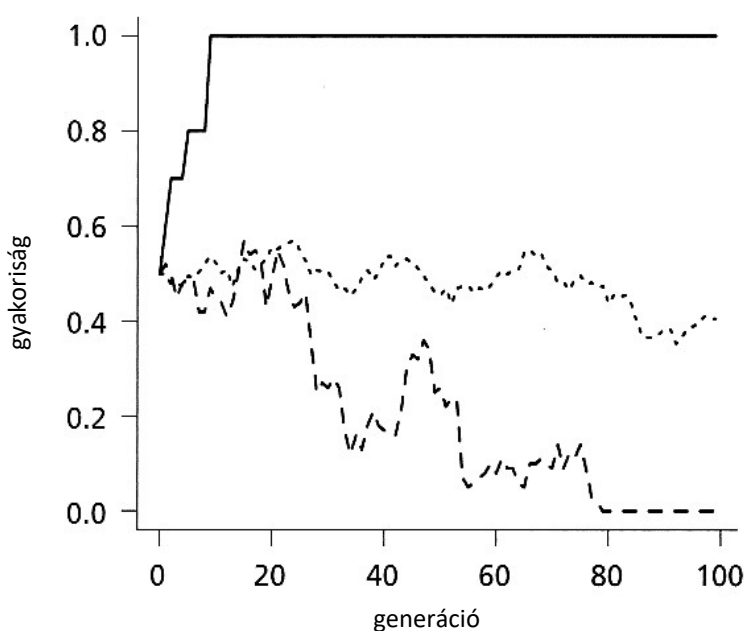
- A) A fogamzásgátló legalább két különböző nemi hormont tartalmaz.
- B) A nő szervezetében a tüszőérés és az ovuláció is elmarad.
- C) A nő szervezetében van tüszőérés, de az ovuláció elmarad.
- D) A fogamzásgátló tabletta az agyalapi mirigy hormontermelését gátolta.
- E) A fogamzásgátló tabletta az agyalapi mirigy egyik hormonját tartalmazza.

--	--

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	összesen

IV. Bolyongás

7 pont

A grafikonon ábrázolt számítógépes modell azt mutatja, hogy hogyan változik egy gén egyik alléljának gyakorisága 100 nemzedéken át, feltételezve hogy a populáció 5 egyedből (folyamatos vonal), 50 egyedből (szaggatott vonal) vagy 500 egyedből (pontozott vonal) áll. A kiinduló allélgyakoriság mindhárom esetben 0,5 volt és egyik allél sem jelentett előnyt vagy hátrányt hordozójának. A gyakoriságokat a modellt alkalmazó számítógép úgy számította ki, hogy minden generációt követően véletlenszerűen kiválasztott azonos számú allélt a populációból és ezek léptek a következő generációba.

1. ábra

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

1. Melyik jelenséget modellezi ez a számítógépes eljárás?

- A) mutáció
- B) genetikai sodródás
- C) szelekció
- D) adaptáció
- E) kihalás

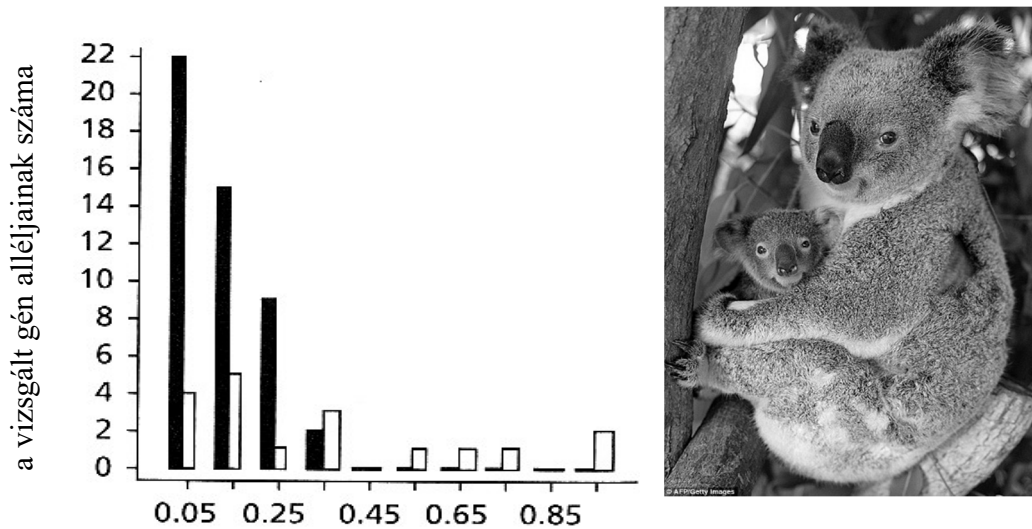
2. A Hardy és Weinberg által megfogalmazott összefüggés egyik populációban sem érvényesült. A szöveg és a grafikon alapján indokolja meg, hogy miért nem ideálisak ezek a populációk!

.....

3. Fogalmazza meg, hogy milyen következményekkel jár az itt modellezett folyamat a populációk tartós fennmaradása szempontjából, a környezet megváltozása esetén!

.....

.....

2. ábra Allélgyakoriság-eloszlások két koalapopulációban

A 2. ábra a koala egy semleges hatású (ún. microsatellita) génjének allélszámát ábrázolja két különböző koalapopulációban (az egyik populációt a fekete, a másikat a fehér oszlopok jelölik). A függőleges tengely az allélok számát mutatja, a vízszintes pedig azon egyedek gyakoriságát a populáción belül, melyek az adott allélszámot hordozzák.

4. Az egyik koalapopuláció az ausztrál kontinensen, a másik a parthoz közeli kis szigeten, French Island-en él. Válassza ki, hogy melyik színnel jelölt az ausztráliai populáció, és indokolja állítását! (2 pont)

.....

.....

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

5. Melyik koalapopuláció kerülne nagyobb veszélybe, ha egy, a populációban jelen lévő recesszív allél nem semleges, hanem egy hátrányos jelleg okozója lenne? Indokolja választát és indoklásában nevezze is meg a fellépő jelenséget! (2 pont)

.....

.....

.....

.....

1.	2.	3.	4.	5.	összesen

V. Piros madarak

11 pont

„Rengeteg különböző madárfajnak piros a csőre, a tollai vagy akár a bőre a sikeres párkeresés reményében vagy a riválisok elrettentése céljából.” *(Szabó Márton cikke alapján)*

„Lack (1939) figyelte meg először, hogy a vörösbegy megtámadja a mellükön vörös tollakat viselő fajtárs hímeket, ha azok a költési periódusban a territóriumára tévednek. Ugyancsak vadul nekitámad egy kitömött vörösbegynek, de csak akkor, ha annak a mellén vörös tollak vannak. Lack még azt is kimutatta, hogy a vörösbegy egy vörös tollcsomót is megtámad, mintha az egy másik támadó hím lenne.”
(Csányi Vilmos írása nyomán)

1. Mit igazol, hogy a vörösbegy a vörös tollakra inkább támad, mint a nem vörös tollú hím vörösbegymodellre? A helyes válasz betűjelét írja a négyzetbe!

- A) Azt, hogy a vörös szín a támadó viselkedés kulcsingere.
 B) Azt, hogy a vörösbegy fajnál bizonytalan az ivar felismerése.
 C) Azt, hogy a vörösbegy csak a vörös színt érzékeli.
 D) Azt, hogy a vörös szín ingere minden madárfajnál agressziót vált ki.
 E) Azt, hogy a vörös szín erős motiváció a támadásra.

2. Melyik etológiai fogalom NEM jellemzi a vörösbegy leírt viselkedését?

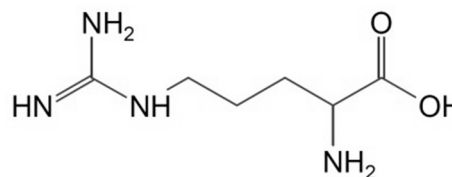
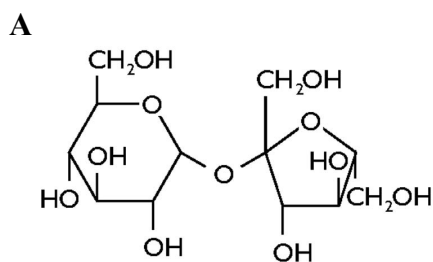
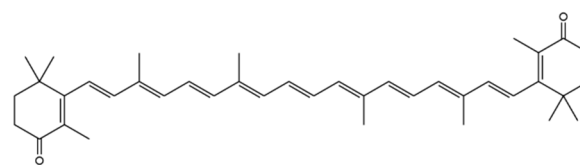
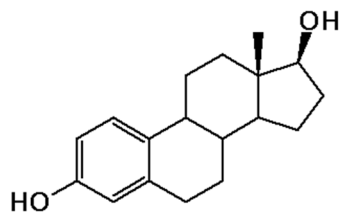
- A) agresszió
 B) területvédő magatartás
 C) feltételes reflex
 D) kulcsinger
 E) szaporodási viselkedés

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

„Ahhoz, hogy ilyen piros tollat hozzanak létre a madarak, a táplálkozásuk révén a testükbe jutó, sárga színű karotinoidokat átalakítják piros színanyagokká (kantaxantinná), majd az utóbbiakat felhalmozzák tollaikban – mondta Miguel Carnerio, a Portói Egyetem munkatársa. A madarak ugyanezt a vörös pigmentet halmozzák fel a retinájukban az egyik csap-fotoreceptortípusban azért, hogy ezzel is fokozzák a színlátásukat... Mi felfedeztünk egy olyan gént, amely lehetővé teszi számukra ezt a sárgából piros átmenetet.” A gén egy eddig ismeretlen enzimet, a CYP2J19-et kódolja, amely az átmenetet katalizálja.

(Szabó Márton cikke alapján)

3. A szöveg alapján melyik ábra mutatja a vizsgált madarak tollainak piros színét okozó festék képletét? A megfelelő betűt írja a négyzetbe!

4. A festékmolekula elektronszerkezete delokalizált. Írja le, hogy a festékmolekula mely szerkezeti tulajdonsága okozza a színét!

.....

5. Mi a jellegzetes szerepe a növényvilágban a hasonló szerkezetű festékeknek? A helyes válaszok betűjelét írja a négyzetekbe! (2 pont)

- A) Fotoszintetikus színanyagok.
B) Enzimekként működnek.
C) A végső oxidáció elektronszállító molekulái.
D) Energiatároló poliszacharidok.
E) A Nap fényenergiáját elnyelik és továbbítják.

--	--

6. Melyik ábrán szereplő molekula vehet részt a CYP2J19 enzim fehérjé-
részének alkotásában?

A molekula betűjelét írja a négyzetbe!

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

A Washingtoni Egyetem munkatársai azt találták, hogy a piros szín kialakítását katalizáló gén olyan madarakban is jelen van, amelyeknek tolla és bőre nem piros. Ezeknek csak a retinájában alakul ki a piros festék.

7. Mi a szerepe a karotinoidszármazékoknak a retinában? (Tételezze fel, hogy a molekula szerepe a vizsgált kanárimadarokban hasonló az emberi retinában betöltött szerepéhez.)

- A) Ingerületátvivő anyagokként működnek.
- B) Fényelnyelő anyagok az egyes receptorsejtek között.
- C) A szem színének kialakításában van szerepük.
- D) Fotokémiai reakciók révén szerepük van a receptorsejt potenciálváltozásának kialakításában.
- E) Ioncsatornát képeznek a receptorsejt membránjában.

8. Mi okozhatja ezeknél a madaraknál, hogy bőrükben nem, csak a szemükben alakul ki a piros festék? A helyes válaszok betűjelét írja a négyzetekbe! (2 pont)

- A) A bőrük sejtjeiben nincs jelen a piros festék szintéziséért felelős gén.
- B) A retinájuk és a bőrük genetikai összetételének különbözősége.
- C) A bőrük sejtjeiben nem folyik fehérjeszintézis az adott gén információja alapján.
- D) A bőrükben is jelen van a gén, amely a festék kialakításához szükséges, de nem aktív.
- E) Bőrük nem tartalmazza a kromoszómát, amelyen a festékképzés génje ülne.

--	--

A kutatók a jövőben azt szeretnék vizsgálni, hogy a piros tollazat kialakulása a különböző madárfajokban a leírt módon, vagy ettől eltérően történik-e.

9. Mit kellene vizsgálniuk a kutatóknak? Írja le röviden a vizsgálat lényegét és a levonható következtetést!

.....

.....

.....

.....

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	összesen

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

VI. Egy ritka örökletes betegség

10 pont

Olvassa el figyelmesen a lenti szöveget, majd ismeretei és a szöveg alapján válaszoljon a kérdésekre!

Az Andersen-kór a glikogénanyagcsere-betegségek genetikai alapú csoportjába tartozik. Furcsának tűnő neve az amerikai Dorothy H. Andersentől származik, aki 1956-ban írta le ezt a kórképet. Az elágazó láncú glikogén elágazásaiért felelős enzim szintézise sérül egy pontmutáció miatt. A rendellenes glikogén a szervezet számára felhasználhatatlan, és felhalmozódása károsítja a glikogént előállító és raktározó szerveket. Jellemző tünetek a sárgás bőrszín, az alacsony vércukorszint és a csökkent növekedés. A betegség legtöbbször már csecsemőkben jelentkezik és gyakran korai halálhoz vezet. A vizsgálatok szerint a glikogén elágazásaiért felelős enzimet egyetlen gén recesszív hatású allélja kódolja, mely testi kromoszómás öröklődésű. Közel 20000 születésre jut egy beteg homozigóta csecsemő.

1. A glikogén polimer jellegű elágazó láncú molekula. Nevezze meg a hidrolízise során keletkező monomerét!
.....
2. A növényvilágban mely poliszacharid lát el a glikogénhez hasonló feladatot?
.....
3. Nevezzen meg két, különböző szöveti felépítésű, glikogént raktározó szervet az emberben! (2 pont)
..... és .....
4. Magyarázza meg, hogy az Andersen-kór tünetei között miért jelenik meg a sárgaság és a csökkent súlygyarapodás! (2 pont)
.....
.....
5. A Hardy-Weinberg összefüggés felhasználásával adja meg három tizedesjegy pontossággal, a beteg személyek, illetve a betegséget okozó allél gyakoriságát a populációkban! (2 pont)
.....
.....
6. Némely esetben a gén domináns alléljában bekövetkezett pontmutáció ellenére működőképes, hibátlan enzim szintetizálódik. A genetikai kódszótár mely tulajdonságával magyarázható ez a jelenség?
.....
7. Az előrehaladott Andersen-kór gyakran jár együtt mérgezőanyagok felhalmozódásával. Mely szerv károsodása magyarázhatja ezt a tünetet?
.....

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	összesen

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

VII. Folyadékáramlás a rostacsövekben

12 pont

Az 1970-es évek végén J. Right és D. Fisher olyan módszert terveztek, amellyel közvetlenül meg tudták mérni a rostacsövekben uralkodó nyomást. Levéltetveket helyeztek fiatal szomorúfűzhajtásokra, melyek rövidesen szívó szájszervüket a rostacsövekbe mélyesztve szívogatták a növényi nedveket. Miután a szén-dioxiddal elkábított levéltetvek testét levágták a szívó szájszervükről, csak a szívóka maradt a háncsrészbe szúrva. Egy parányi nyomásmérő műszert, ún. mikromanométert ragasztottak a szívóka végére. A mikromanométerrel meg tudták mérni a rostacsövekben áramló folyadék nyomását és térfogatát is, ahogy a szívókákon keresztül a mérőműszerbe préselődött a nedv. A mérések eredményei azt mutatták, hogy az elvágott szívócsöveken keresztül a rostacsövekből magas, átlagosan 10 bar nyomású oldat áramlott a mikromanométerekbe.

1. Nevezze meg azt a *növényi szövetet*, melynek sejtjei részt vesznek a szerves anyag előállításában!

.....

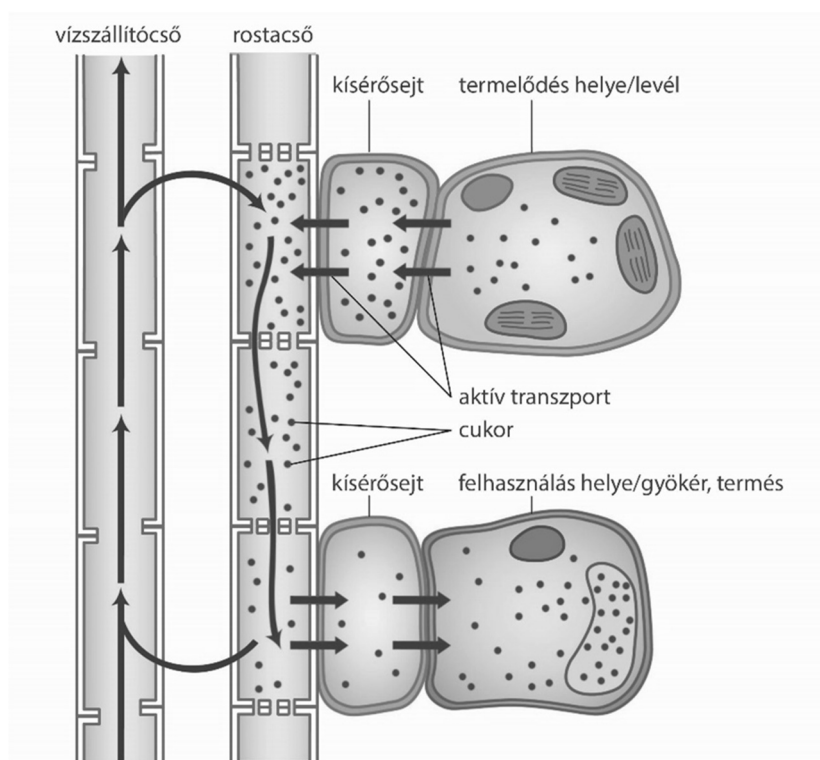
2. A rostacsövekben áramló oldat gazdag cukorban (szacharóz, glükóz). A fotoszintézis melyik szakaszában termelődik a rostacsövekben szállított cukor?

.....

3. A cukor szénatomjai melyik szervesetlen molekulából származnak?

.....

Az eredményekkel összhangban a következő elmélet magyarázza a rostacsövekben zajló folyadékáramlás mechanizmusát. Ismeretei és az ábra alapján egészítse ki a szöveg hiányzó részeit a szürke háttérű téglalapban megadott szavakkal! (6 pont)

**ozmotikus nyomás,
turgornyomás,
csökken,
nő,
vízszállító csövekből,
rostacsövekből,
nagy nyomású,
kis nyomású**

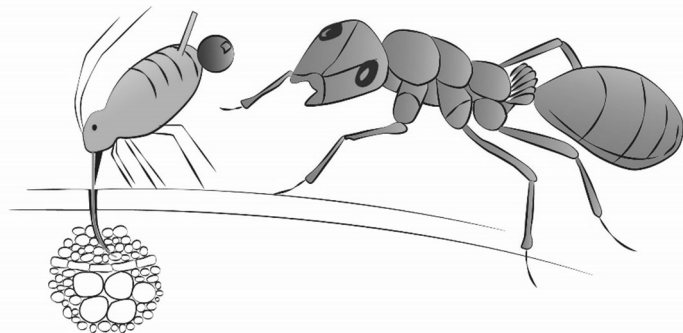
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

A levelek fotoszintézist végző sejtjeiből, a termelődés helyéről aktív transzport szállítja a cukrot a rostacsövekbe, ahol emiatt nő a/az (4.) ..... Ennek következtében a vízszállító csövekből víz áramlik a rostacsövekbe, ahol a beáramló víz miatt növekszik a/az (5.) .....

A felhasználás helyén, például a burgonya gumójában, a rostacsövekből szállítja aktív transzport a cukrot a környező sejtekbe, ami miatt (6.) ..... a rostacsövekben az oldat ozmotikus nyomása. Ennek hatására a víz kiáramlik a (7.) ....., ami miatt csökken a turgornyomás. A rostacsövekben tehát az oldat a (8.) ..... hely felől a (9.) ..... hely felé áramlik.

Természetes körülmények között a rostacsövekből szívogató levéltetvek bélcsatornáján a rostacsövekben uralkodó nagy nyomás keresztülpréseli a cukros oldatot, ami a végbélnyíláson cseppek formájában jelenik meg. Ezt nevezzük mézharmatnak. A mézharmat sok rovarnak, többek között a hangyáknak jelent táplálékforrást, melyek előszeretettel nyalogatják az édes nedvet. A hangya meg is védi a levéltetvet ragadozójától, a hétpettyes katicától, hogy táplálékforrását megőrizze.

Az elmondottak alapján nevezze meg, hogy mely populációk közötti kölcsönhatás valószínűsíthető az alábbi élőlénypárok között! A kölcsönhatás nevét írja a pontozott vonalra! (3 pont)

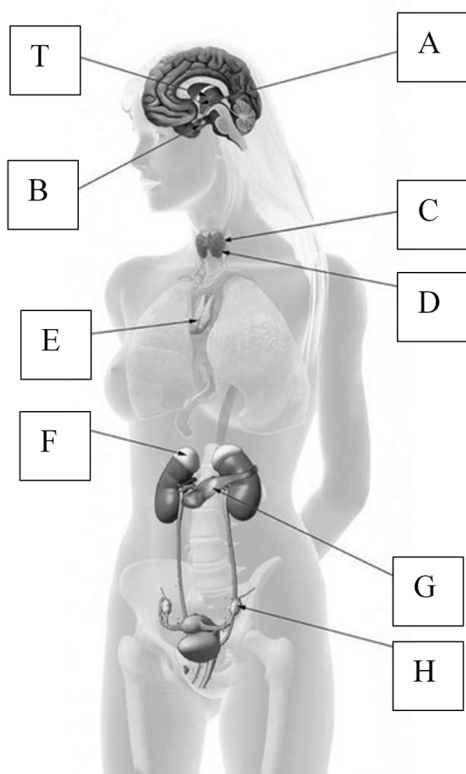

10. Növény – levéltetű: .....

11. Levéltetű – hangya: .....

12. Katicabogár – levéltetű: .....

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	összesen

VIII. Hormontermelő szervek 11 pont

Az ábra az ember néhány fontos belső elválasztású mirigyének helyzetét mutatja. A „T” jelű tobozmirigy főként a biológiai ritmusok beállításában játszik szerepet. Az „A” szervrészlet, mely a köztiagy része, irányítja a „B” mirigy működését. A „C” mirigy a „D” állományába beágyazva négy részletből áll. Az „E” szerepe a sejtes immunválasz kialakításában jelentős. A „G” szerv külső elválasztású mirigy is.

1. Az „E” szerv a csecsemőmirigy. Nevezze meg, hogy a nyiroksejtek mely típusa érik meg itt!

.....

2. Az „A” szerv hormontermelése mellett több fontos vegetatív működés központja is. Nevezzen meg ezek közül egyet!

.....

Az információk alapján azonosítsa a szerveket, és az állítások után írja a megfelelő szerv betűjelét!

3.	Hormonjának hiánya I. típusú cukorbetegséget okoz.	
4.	Hormonja jódtartalmú.	
5.	A „B” szervben raktározott hormonja a víz visszaszívását fokozza a vesében.	
6.	A vér kalciumszintjét emelő hatású hormont termel.	
7.	Az „A”, a „H” és a „B” mirigyeken kívül ez a mirigy is termel nemi hormont.	
8.	Egyik hormonjának túltermelése óriásnövést okoz.	

9. A képen látható szervek közül az egyikben várandós állapotban új szerv jön létre, mely erőteljes hormontermelésbe kezd. Nevezze meg ezt a két szervet! (2 pont)

.....

10. A „G” szerv által termelt emésztőnedv a bélcsatornába kerül. Nevezze meg, hogy annak melyik szakaszába!

.....

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	összesen

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

5. Milyen következtetést vonhatunk le a kísérletből? A helyes válaszok betűjelét írja a négyzetekbe! (2 pont)

- A) Meghatároztuk az amiláz enzim hőmérsékleti optimumát.
- B) Megtudtuk, hogy az amiláz enzim milyen kémhatású közegben működik.
- C) Igazoltuk a forralás hatását az amiláz enzim működésére.
- D) Igazoltuk a keményítőemésztés termékének kémiai természetét.
- E) Igazoltuk az amiláz enzim kémiai természetét.

--	--

6. Javasoljon további vizsgálatot az itt leírt eszközök és anyagok felhasználásával az amiláz enzim működésének vizsgálatára! Írja le röviden a vizsgálat lényegét, és a belőle levonható következtetést! (2 pont)

.....

.....

.....

.....

A szőlőcukor útja a szervezetben – esszé

10 pont

Egy gyermek kiflit majszol. A kifli keményítőtartalma glükózzá emésztődik a tápcsatornájában. Ismertesse a glükóz útját a gyermek szervezetében az alábbiak szerint:

- 1. A tápcsatorna melyik szakaszában, hová szívódik fel a szőlőcukor? (2 pont)
- 2. Mely hormon segíti raktározását poliszacharid formában? (1 pont)
- 3. Melyik biokémiai folyamatban bontják le a glükózt energianyerés céljából a sejtek oxigén jelenlétében és oxigén hiányában? (A folyamatok megnevezése, sejten belüli helyszíne.) Nevezze meg e lebontó folyamatok széntartalmú végtermékeit, és ismertesse azok további útját a szervezetben! (7 pont)

Esszéjét a 22-23. oldalon írhatja meg!

1.	2.	3.	4.	5.	6.	esszé	összesen

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

IX. B Választható feladat – „Kis-Kunságnak száz kövér gulyája” 20 pont

Legelők energiahasznosítása

10 pont

Csontváry Kosztka Tivadar: Vihar a Hortobágyon

„Délibábos ég alatt kolompol
Kis-Kunságnak száz kövér gulyája”

(Petőfi Sándor: Az alföld)

Hogy hány „gulyát” lehet legeltetni az Alföld rónáin, az többek közt attól függ, hogy a Naptól érkező sugárzás mi módon hasznosul a legelő ökoszisztémájában. Mért adatok alapján a legeltetés időszakában a hazai legelők irányába naponta átlagosan $3,35 \text{ kJ/cm}^2$ napenergia érkezik. Ennek azonban csak 23%-a éri el a fotoszintézisre képes növények levélzetét.

1. Nevezzen meg legalább két olyan tényezőt, amely csökkentheti a levélfelületre jutó napsugárzás energiataralmát!

.....
.....

A levélfelületre érkező energiának jelentős részét nem képesek megkötni a fotoszintetikus pigmentek, ami a fotoszintézis jellegzetességeivel magyarázható.

2. Mi magyarázza a fenti állítást?

- A) A klorofilok leghatékonyabban a zöld színű fényt nyelik el.
- B) A fotoszintézis során a levélfelületre érkező fénynek csak egy meghatározott hullámhossztartománya hasznosul.
- C) Csak a zöld színtesteket tartalmazó sejtek nyelnek el fényt.
- D) A megkötött fényenergia jelentős részét a növény a NADP-molekula kémiai kötéseinek kémiai energiájává alakítja.
- E) A fotoszintézis szempontjából a nagy energiájú, UV-sugárzás a leghatékonyabb.

3. Melyik folyamat a fotoszintézis során a szőlőcukor képződése?

- A) Szén-dioxid-redukció.
- B) Víz oxidáció.
- C) Szénhidrát-kondenzáció.
- D) Glikolízis.
- E) Végső oxidáció.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

5. Magyarázza az ábra következő részeit! (3 pont)

- a) C₁, C₂, C₃ és C₄ összefoglaló neve: .....
- b) D₁, D₂ és D₃ összefoglaló neve: .....
- c) Szaggatott nyilak (----> és .....>) jelentése: .....

Az ökoszisztémában zajló energiaáramlás néhány számadatának birtokában akár a gulyások is kiszámíthatják, hogy mekkora legelő tartja el gulyájukat.

6. Számítsa ki, hogy elvben (pusztán az energiaforgalom megadott számai alapján) hány hektáros az a kiskunsági legelő, amelyik képes eltartani a versben szereplő „száz kövér gulyát” (a számításban: egy 100 marhából álló gulyát), ha tudjuk, hogy egy szarvasmarha napi átlagos energiaigénye 150000 kJ, és a növények elsődleges produkciójának átlagosan 12 %-át hasznosítják a legelésző állatok! (1 hektár = 10000 m²)
A számításokat három értékes jegy megtartásával végezze, s az eredményt is ennek megfelelően adja meg. (3 pont)

A szén-dioxid útja a növényekben – esszé

10 pont

A gulya szerves anyagai eredendően a puszta növényeinek szerves anyagaiból jönnek létre. Az is igaz, hogy a szarvasmarhák által leadott szén is visszakerülhet a körforgásba. Mutassa be, hogy milyen utat járnak be a gulya által kilélegzett szén-dioxid szénatomjai a növényi szervezetben! Esszéjében az alábbi gondolatokra térjen ki!

1. A biológia oxidáció mely folyamatai során keletkezik a szarvasmarhák és a növények sejtjeiben CO₂? (2 pont)
2. Kövesse végig a CO₂ szénatomjának útját a növényi szerves anyaggá alakulásig! Nevezze meg a felvétel mechanizmusát és helyét (szövet típus, és azon belül a pontos helyszín)! Írja le, mely biokémiai folyamat során hasznosul a szén-dioxid és mely anyagok biztosítják ehhez az energiát, illetve a folyamathoz szükséges hidrogént! (6 pont)
3. Írja le, hogy mely két poliszacharid keletkezik a növényekben a fotoszintézis végtermékéből! (2 pont)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	esszé	összesen

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

	pontszám	
	maximális	elért
I. Fűvek egymás közt	8	
II. Fehérjeszintézis	10	
III. Női dolgok	11	
IV. Bolyongás	7	
V. Piros madarak	11	
VI. Egy ritka örökletes betegség	10	
VII. Folyadékáramlás a rostacsövekben	12	
VIII. Hormontermelő szervek	11	
Feladatsor összesen:	80	
IX. Választható esszé és problémafeladat	20	
Az írásbeli vizsgarész pontszáma:	100	

_____

dátum

_____

javító tanár

	pontszáma egész számra kerekítve	
	elért	programba beírt
Feladatsor		
Választható esszé és problémafeladat		

_____

dátum

_____

dátum

_____

javító tanár

_____

jegyző